

На тій далекій «Вітчизняній»

Ведучий рубрики **Микола МАНЬКО**, директор Державного історико-культурного заповідника м. Острога

Сьогодні п'ять років тому – 1 серпня 1914 року – Російська імперія вступила у Першу світову війну спочатку з Німечкою, а з 6 серпня – і з Австро-Угорською імперіями.

Перша світова війна стала глобальним збройним конфліктом, що тривав до 11 листопада 1918 р. і втягнув у себе 38 держав із півтора мільярдами жителів. Загибло понад 10 мільйонів солдатів і мирних мешканців. Під час цієї світової війни розвалилися чотири імперії – Німецька, Австро-Угорська, Османська й Російська. На їх руїнах народилася низка національних держав, зокрема, й українська, народ якої до того був поділений між двома імперіями й утягнений у братовбивчу війну. І хоча визвольні змагання закінчилися поразкою для справи української державності і новим поділом українських земель між сусідами, ідеали Української Революції 1917 – 1921 рр. стали дороговказом для нових поколінь.

А в 1914 році про майбутній перебіг історії не здогадувалися навіть найвидатніші політики і стратеги. Тож острожани й уродженці нашого міста, випускники його гімназії, колишні військовослужбовці Острозького гарнізону виконували свій військовий обов'язок згідно з даною державі і трону присягою. Імена низки з них стали відомі на фронтах світової війни, яку російські імперські ідеологи називали «Вітчизняною».

Уродженець Острога й колишній молодший офіцер Острозького гарнізону Володимир Сальський (майбутній генерал-хорунжий Армії Української Народної Республіки і її військовий міністр) у роки Першої світової війни організовував розвідувальну роботу 12-ї армії. Був нагороджений усіма російськими військовими орденами до Володимира IV ступеня з мечами й бантом включно, Георгієвською зброєю, а також орденом Почесного Легіону від французьких союзників. Весну 1917 року зустрів підполковником.

Випускник Острозької чоловічої гімназії Павло Шандрук, теж майбутній генерал-хорунжий Армії УНР, на фронтах Першої світової війни командував батальйоном, був отруєний газами, дослужився до чину штабс-капітана й тих самих російських бойових орденів, що і його земляк В. Сальський.

Гарнізони Острога й Рівного до війни, як відомо, становили військові частини 32-ї піхотної дивізії 11-го армійського корпусу. Начальник штабу цієї дивізії у 1891 – 1896 рр. Микола Рузський в Першу світову війну командував Північно-Західним і Північним фронтами, перед тим на чолі 3-ї російської армії завойо-

ував Львів. Генерал від інфантерії М. Рузський став ключовою фігурою в примушуванні Миколи II зрестися всеросійського престолу. У листопаді 1918 року у Північному Кавказі чекіст убив генерала кинджалом.

Його наступник на посаді начштабу 32-ї дивізії в Рівному та Острозі (в 1896 – 1897 рр.) Олександр Рагоза – теж у званні генерала від інфантерії – командував на фронтах армійськими корпусами й арміями, тимчасово очолював Румунський фронт, а в уряді Української держави (Гетьманату Павла Скоропадського) у 1918 році обіймав посаду військового міністра. Його «червоні» розстріляли в Одесі сто років тому – 29 червня 1919 р.

Не раз уже згаданий 126-й Рильський піхотний полк із 1890-х рр. квартирував у Острозькому гарнізоні. У цьому полку розпочиналася строюва офіцерська служба Володимира Сальського. А найвідоміших військовиком цього полку на фронті став Григорій Рафальський – кавалер багатьох військових орденів імперії. «...За то, что в боях с 12-го по 18-е февраля 1915 года у с. Слобода Небыловская, состоя в этом полку в чине подполковника и руководя его действиями, неоднократно находясь под сильным и действительным огнём, нанес решительное поражение численно превосходящему противнику и тем способствовал победоносному успеху действий соседних частей. Трофеи: 46 офицеров, более 3000 нижних чинов, 8 пулеметов и 41 вьюченная лошадь с телефонным имуществом и патронами», – зазначено в представленні до однієї з його чисельних бойових нагород. Григорій Рафальський на фронті почергово командував 126-м Рильським піхотним полком, однією з бригад 32-ї піхотної дивізії, а потім у чині генерал-майора й усією цією дивізією імператорської армії. В армії Української держави гетьмана Павла Скоропадського Г. Рафальський мав військове звання генерального хорунжого, але після падіння Гетьманату пов'язав своє подальше життя з Білим рухом та його збройними формуваннями.

Одна з військових частин Російської імператорської армії була названа на честь нашого міста. Це 167-й Острозький піхотний полк, дислокований перед світовою війною у гарнізоні міста Черкаси (тоді Київської губернії). З відомих пізніше людей, які служили у цій піхотній частині і воювали на фронтах Першої світової війни, – унтер-офіцер, георгієвський кавалер Микола Власик, що згодом став генерал-лейтенантом МДБ, особистим охоронцем і всемогутнім очільником охорони Йосипа Сталіна. Репресований незадовго до смерті диктатора, він після звільнення так і не був відновлений у військовому званні та нагородах новими правителями Радянського Союзу.